

**UNIVERZA
V LJUBLJANI**

**Pedagoška
fakulteta**

Mitja Krajncan

NA PRAGU NOVEGA DOMA: oddaja otrok v vzgojni zavod

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

MITJA KRAJNČAN

**NA PRAGU NOVEGA DOMA:
ODDAJA OTROK
V VZGOJNI ZAVOD**

Ljubljana, 2006

Dr. Mitja Krajnčan, docent
NA PRAGU NOVEGA DOMA: ODDAJA OTROK V VZGOJNI ZAVOD

Recenzija: dr. Vinko Skalar, redni profesor
prof. dr. Jörg Ziegenspeck, redni profesor
dr. Ivan Škoflek, docent

Jezikovni pregled: Aleš Učakar

Izdala: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Za izdajatelja: izr. prof. dr. Cveta Pučko-Razdevšek, dekanja

Za založniško komisijo: dr. Janez Krek, doc.

Oblikovanje in računalniški prelom: Branko Vrbláč – grafopop
Oblikovanje ovitka: Branko Vrbláč – grafopop

Tisk: Tiskarna Artelj
Naklada: 250 izvodov

© 2006 avtor

Izdajo knjige je finančno podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

376.5
364.442.24

376.5.018.3

KRAJNČAN, Mitja

Na pragu novega doma : oddaja otrok v vzgojni zavod / Mitja
Krajnčan. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2006

1165/16
ISBN-10 86-7735-108-6

ISBN-13 978-86-7735-108-3

229732864

Po zakonu o davku na dodano vrednost (Uradni list RS št. 89/98, 7. točka, 25. člen)
sodi knjiga med proizvode, za katere se plačuje 8,5 % davek od prometa proizvodov.

Kazalo

1	Uvod	7
2	Diskurz o ustreznosti vzgojne pomoči otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami.....	8
2.1	Kaj storiti s »težavnimi«?.....	11
2.2	Oddaja v vzgojni zavod pod drobnogledom.....	14
3	Indikatorji čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov, ki se oddajajo v vzgojne zavode	16
3.1	Socialnoekonomske razmere.....	20
3.1.1	Demografske značilnosti prestopniškega vedenja	21
3.1.2	Gostota prebivalstva kakega območja.....	21
3.1.3	Brezposelnost	22
3.1.4	Stanovanjske razmere družin in prostorska koncentracija socialne deprivacije	24
3.2	Družina	25
3.2.1	Samohranilstvo.....	30
3.2.2	Izobrazba staršev	31
3.2.3	Otroci priseljenih staršev.....	31
3.3	Šola	32
3.4	Osebnostne značilnosti.....	34
3.5	Vrstniki	35
4	Etiološke in fenomenološke teorije čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov	37
4.1	Uvod v problem.....	37
4.2	Etiološke klasifikacije.....	39
4.3	Diagnostika.....	46
4.3.1	Psihosocialna diagnostika	46
4.3.2	Socialnopedagoška diagnostika	50
4.3.3	Soočanje z obema načinoma diagnosticiranja (psihosocialnim in socialnopedagoškim)	51
4.4	Fenomenologija.....	52
5	Zaznavanje, definiranje in procesi odločitev.....	55
5.1	Uvodne misli	55
5.2	Procesi zaznavanja	57
5.3	Vodilne orientacije delovanja in strukture odločanja	58
5.4	Močnejši osebni položaj in spremenjena naravnost naslovnikov.....	59

5.5	Socialne in finančnopolitične implikacije	59
5.6	Položaj preventivnega dela in nameščanje v vzgojne zavode	60
5.7	Definicija odločilnih procesov za zunajdružinsko namestitev	61
5.8	Oblikovanje potreb po nameščanju v vzgojne zavode	64

6 Socialna integracija - Inkluzija - Fleksibilna, socialno prostorsko

	usmerjena vzgojna pomoč	69
6.1	Socialna integracija	69
6.1.1	Vidiki zgodovinske zavesti in določila integracije kot kulturotvornega procesa	69
6.1.2	Uvod v socialno integracijo	71
6.1.3	Socialna integracija v vzgojnih zavodih	73
6.1.4	Poklicna integracija	75
6.1.5	Pomen delovne usposobljenosti – kvalifikacije v zavodski vzgoji	75
6.1.6	Socialna integracija v okolje	78
6.1.7	Pomen lokacije vzgojnega zavoda za integracijo otrok in mladostnikov	80
6.1.8	Oblikovanje stanovanjskih prostorov v vzgojnem zavodu	80
6.1.9	Pregled variabel pri ugotavljanju reintegracije otrok in mladostnikov po odpustitvi iz vzgojnega zavoda	81
6.2	Socialna inkluzija	84
6.3	Fleksibilna, socialno prostorsko usmerjena vzgojna pomoč	86

7 Normalizacija

7.1	Prikaz Wolfensbergerjevih postavk normalizacije	92
7.2	Normalizacija – pripomoček pri orientaciji	98
7.3	Normalizacija alias integracija ali normalizacija normalnosti normalnih	101

8 Pomembnejša teoretična dognanja in usmeritve o zavodski vzgoji

8.1	Decentralizacija	108
8.2	Deinstitucionalizacija	112
8.3	Despecializacija	115
8.4	Regionalizacija	119
8.5	Profesionalizacija	119
8.6	Individualizacija	125
8.7	Diferenciacija	128
8.7.1	Smiselna merila diferenciacije in njihove predpostavke	130
8.7.2	Vzgojni načrti	136

9 Demografske značilnosti otrok in mladostnikov oddanih v vzgojni zavod

10 Družinske strukture otrok in mladostnikov, nameščenih v vzgojne zavode

		149
--	--	-----

11 Nekateri pomembni vidiki pri oddaji otrok in mladostnikov v vzgojne zavode	151
12 Vzroki ^{15.} čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov kot kriterij za namestitve v vzgojne zavode	154
13 Strokovni delavci in njihova ocena otrok in mladostnikov	162
13.1 Odnos med starši in otroci	162
13.2 Nasilje	163
13.3 Odnos do vrstnikov in šole	164
13.4 Zastrahujoči dogodki, ki vodijo k zmanjševanju samospoštovanja	164
13.5 Odnosne težave	165
13.6 Disocialne težave	166
13.7 Specifične osebne in čustvene ter psihosomatične težave	166
13.8 Šola	167
14 Kam torej s težavnimi? - Pomembne usmeritve in predlogi	168
15 Napoved razvoja oddaje otrok in mladostnikov v vzgojne zavode	177
16 Literatura	179
Stvarno in imensko kazalo	191
Povzetek	199
Ključne besede	199
Summary	200
Key words	200

1 Uvod

Oddaja otroka oziroma mladostnika v vzgojni zavod pomeni velik rez v njegovem življenju. Izključitev (eliminacija) je spričo instrumentalizacije človeka in razglašanih demokratičnih načel nezaželena in se vsaj deklarativno ne razglašča kot metoda za reševanje odklonskosti, čeprav je v kaznovalni politiki kot zapor ali oddaja (mladostnika) v vzgojni zavod dejansko navzoča (Skalar, 1998: 7).

Kako je urejena vzgojna pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami? Iskanje ustrezne pomoči je zelo zapleteno in pogosto neuspešno početje. Vzgojni zavodi se pojavljajo v vlogi blažilca otrokovih težav tedaj, ko ne pomaga več nobena druga oblika pomoči.

Indikatorji čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov, ki se oddajajo v vzgojne zavode, so pomembna kategorija, ki lahko bistveno prispeva h kvaliteti predvsem preventivnega dela, hkrati pa služi za senzibilnejše soočanje s kriteriji, ki morajo biti primerljivi in imeti oprijemljivo strukturo. Podrobneje smo analizirali socialnoekonomske razmere, družino, šolo, osebnostne značilnosti in vrstnike.

Etiološke in fenomenološke teorije čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov so nadaljevanje splošnih bioloških, socialnih in psiholoških vzrokov za težave otrok in mladostnikov, pri čemer je pozornost usmerjena v raziskovanje konkretnih simptomov posameznikovih težav. Pregledali smo različne etiološke klasifikacije, njihovo ustreznost in oblike, diagnosticiranje ter fenomenološke definicije čustvenih in vedenjskih težav.

Zaznavanje, definiranje in procese odločitev predstavljamo v kontekstu pomembnosti procesa oddaje otrok in mladostnikov v vzgojni zavod. Ne obstaja enotna in sklenjena, izoblikovana filozofija družbene in strokovne javnosti do otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami.

Potreba po nastanitvah se potemtakem konstituira med procesom definicije in procesom pogajanja v razponu med pomočjo in kontroliranjem, katerega rezultat je namestitev v tujo oskrbo.

Socialna integracija, inkluzija, normalizacija, decentralizacija, deinstitucionalizacija, despecializacija, regionalizacija, profesionalizacija, individualizacija, diferenciacija so diskurzi, ki strokovne delavce usmerjajo pri njihovih odločitvah.

Prikazujemo bistvene ugotovitve raziskave analize kriterijev oddaje otrok in mladostnikov v vzgojne zavode. Predstavili bomo družinsko strukturo otrok in mladostnikov, nameščenih v vzgojne zavode. Zanimali so nas nekateri pomembni vidiki pri oddaji otrok in mladostnikov v vzgojne zavode. Prikazali bomo prepoznane vzroke čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov kot kriterij za namestitev v vzgojne zavode in primerljali, kako so otroke in mladostnike, nameščene v vzgojnih zavodih po Sloveniji, ocenjevali strokovni delavci.

Predlog modela kriterijev za sprejemanje odločitev oddaje otrok in mladostnikov v vzgojne zavode je osrednjega pomena, čeprav ne smemo zanemariti številnih spoznanj, ki so usmerjena v možnosti razvoja discipline in spodbujajo nadaljnje raziskovanje zanimivega in še (pre)malo raziskanega področja.

Povzetek

Knjiga obravnava diskurz ustreznosti vzgojne pomoči otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Predstavi populacijo otrok in mladostnikov ter njihove vzroke za napotitev v vzgojni zavod, kakor tudi procese zaznavanja, definiranja in odločitev za oddajo v vzgojni zavod.

Temeljni vprašanja raziskave sta ugotovitev kriterijev oddaje otrok in mladostnikov v vzgojne zavode ter opredelitve njihovih vedenjskih in čustvenih težav. Ocenjevali so vzgojitelji v vzgojnih zavodih in stanovanjskih skupinah ter strokovni delavci na centrih za socialno delo, ki te otroke nameščajo.

Z deskriptivno in multivariatno analizo smo ugotavljali glavne vzroke čustvenih in vedenjskih težav otrok in mladostnikov, nameščenih v vzgojne zavode, kakor tudi razlike med strokovnimi delavci na centrih za socialno delo in vzgojitelji v vzgojnih zavodih pri navajanju razlogov za čustvene in vedenjske težave.

Izhajajoč iz dobljenih ugotovitev so v zaključku predstavljeni predlogi za oblikovanje enotnih kriterijev oddaje otrok in mladostnikov v vzgojne zavode in napoved razvoja.

Ključne besede

Otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami, vzgojni zavod, stanovanjska skupina, strokovni delavci na centrih za socialno delo.

PEDAGOŠKA FAKULTETA - KNJIZNICA

376.1-056.47

KRAJNČAN, M.

Na pragu

0116516

COBISS

UNIVERZA V LJUBLJANI
Pedagoška fakulteta

UNIVERSITY OF LJUBLJANA
Faculty of Education

Ljubljana, 2006

ISBN 86-7735-108-6

9 788677 351083